

7 Závěr

Potřeba ochrany práv dětí je od 90. let 20. století nepřetržitě diskutovanou otázkou, která se těší velkému zájmu mezinárodního společenství.

K tomuto zviditelnění bezesporu přispěla Úmluva OSN o právech dítěte. Úmluvě je vytýkána přílišná obecnost, vágnost závazků i nedostatečně účinný kontrolní mechanismus. Její kritici poukazují hlavně na to, že snaze o co nejširší ratifikaci napříč kontinenty padala za oběť právě účinná ochrana práv dětí. Úmluva státy k ničemu výraznému nezavazuje a i ve vymáhání tohoto minima je bezzubá.

Osobně se domnívám, že právě tato široká ratifikace je největší předností Úmluvy OSN o právech dítěte, a že díky tomu může být Úmluva brána jako stavební kámen, byť malý, mezinárodní ochrany práv dětí. Navíc se nabízí otázka, zda díky tomu, že tolik států užívá ta samá ustanovení Úmluvy v praxi, nemohou být tato ustanovení již součástí mezinárodního obyčejového práva a tudíž již existovat nezávisle na svém vyjádření v Úmluvě. V případě zásady nejlepšího zájmu dítěte by se o obyčejí již hovořit jistě dalo.

Není snadné vypracovat závazný dokument, který by byl přijatelný pro všechny státy napříč kontinenty vzhledem k rozdílným kulturním, ekonomickým, hospodářským a sociálním podmínkách států mezinárodního společenství. Zvláště obtížné je to v případě práv dětí, jejichž postavení a pohled na ně je v různých kulturách ostřeji diferencován. Proto jsou výsledné mezinárodněprávní instrumenty na ochranu práv dětí výsledkem kompromisu, který stanoví převážně pouze minimální standardy. Přesto jsou tyto instrumenty nesmírně cenné, neboť vytvářejí mezinárodněprávní standard ochrany práv dětí. Určují základ a rámec této ochrany, který je pro celé mezinárodní společenství stejný a na který mohou navazovat, rozšiřovat ho a zpřesňovat další instrumenty, byť regionálního charakteru.

Státy evropského regionu stojí na podobných hodnotách. Jsou vesměs demokratické, vyznávají vládu práva a ctí lidská práva. Ani jejich ekonomické podmínky nejsou propastně rozdílné. To vše dohromady vytváří příznivé podmínky pro přijímání závazných instrumentů s konkrétními závazky.

Evropský systém ochrany práv dětí je součástí systému mezinárodního. Je postaven na instrumentech, které státy přijímají na půdě Rady Evropy a dnes již stále častěji i na půdě Evropské unie. Na tvorbě instrumentů a kontrole jejich dodržování se nezapustitelně podílejí nevládní organizace, které nabízejí nezávislý pohled na dané problémy. Tento systém vytváří Evropský standard ochrany práv dětí.

V oblastech, kde je vůle států po kodifikaci, se závazky vtělují do úmluv. Tam, kde by státy s přijetím úmluvy váhaly, většinou z důvodů ztráty suverenity, je upřednostňován nezávazný mechanismus, a to doporučení. Tyto nezávazné mechanismy se těší velké politické vážnosti. Vyvolávají diskuze o problému a často dle nich státy sami ve svém vnitrostátním právu řeší otázky jimi navržené. Nezřídka přijatá doporučení předcházejí přijetí úmluv. V poslední době je tento mechanismus doplňován programy a strategiemi, které se zaměřují na aplikaci úmluv v praxi.

V evropském prostoru neexistuje univerzální instrument na ochranu práv dětí. O jeho vzniku se několik desítek let diskutuje, ale zatím nikdo nevytvořil jeho návrh. Diskuze probíhající na půdě Rady Evropy upřednostňují tento instrument přijmout jako protokol k Evropské úmluvě o lidských právech a základních svobodách, čímž by ochrana práv dětí spadala pod kontrolu Evropského soudu pro lidská práva. To by byl na poli ochrany dětí obrovský krok kupředu. Žádná z úmluv přijatá primárně na ochranu práv dětí totiž nezakotvuje judiciální kontrolní mechanismus.

Je sice pravdou, že systém podávání stížností k Evropskému soudu pro lidská práva je nastaven tak, že děti fakticky nemohou sami stížnost podat, ale není pravda, že by k Soudu neměly přístup vůbec. Na základě zásady nediskriminace je stanovena povinnost dětem přístup, byť zprostředkovaně, zajistit. Jak je vidět z judikatury Soudu, jsou takovéto stížnosti řešeny.

Domnívám se, že vypracování univerzální úmluvy na ochranu práv dětí není na pořadu dne a že vývoj momentálně směřuje úplně jiným směrem. Z úmluv přijatých v

posledních letech i z poslední strategie jasně vyplývá, že evropský prostor se v oblasti ochrany lidských práv včetně těch dětských zaměřuje na trestně právní problematiku.

Cílem není rozšířit současný katalog skutkových podstat trestných činů, ani přijímat nová ustanovení. Cílem je již existující ustanovení zpřesnit a hlavně zabezpečit, aby bylo zabráněno jevům, které v dnešním globalizovaném světě děti nejvíce ohrožují. Tyto jevy zahrnují obchodování s dětmi, sexuální zneužívání a vykořisťování, dětskou prostituci, pornografii a další. Nová normativita je plně orientovaná na zajištění spolupráce států při prevenci, trestně právním postihu a ochraně obětí takovýchto jevů. Vzniká tak faktické propojení ochrany lidských práv s mezinárodním trestním právem.

Spolupráci mezi státy napomáhá spolupráce Rady Evropy s Evropskou unií. Obě organizace jsou si vědomi, že díky volnému pohybu osob v schengenském prostoru je usnadněn i pohyb pachatelů a že bez spolupráce států a efektivního využívání již zavedených instrumentů, jakým je např. Europol, nebude možné trestné činy potírat. Evropská unie tak například vyzývá své členy, aby urychleně ratifikovaly Úmluvu Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a sexuálnímu zneužívání. Na státy je činěn tlak nejen ze strany těchto organizací, ale i ze strany organizací nevládních, ať už mezinárodních či vnitrostátních.

Řádná a efektivní implementace úmluv se neobejde bez spolupráce států a ta se nemůže vyvíjet pokud státy úmluvy neratifikují. Podpisem úmluv se státy sice zavazují, že nebudou činit nic, co by bylo v rozporu s úmluvami, ale ke spolupráci je třeba aktivního jednání ze strany států. Účel úmluv může být naplněn pouze při efektivní spolupráci co nejširšího počtu států. Jinak pro pachatele nebude problém se beztrestně přemísťovat ze státu do státu a páchat dál trestnou činnost.

Evropský standard ochrany dětských práv je součástí mezinárodního systému ochrany, na který navazuje a který konkretizuje. Nejedná se o duplicitu instrumentů, ale o vyšší a propracovanější standard, který si klade za cíl větší měřítko spolupráce, a to nejen v oblasti stíhání pachatelů a jejich extradice, ale i v oblasti ochrany obětí a prevence. Dříve byla v popředí legislativní úprava. Dnes je důraz kladen na implementaci. Na implementaci unifikované legislativy. Bez úzké spolupráce států,

která se bude opírat o stejné základy nebude ochrana efektivně fungovat. Pachatelé se budou stahovat do méně rizikových států a nebude možné je eliminovat.

V rámci prevence je velký důraz kladen na vzdělání a informovanost, což je dle mého názoru spolu se spoluprací napříč státy, jediná cesta k tomu, aby pozdější generace byly schopné problémy identifikovat a eliminovat.

Účelem mé práce nebylo postihnout platnou právní úpravu České republiky, ale nešlo si nevšimnout, že Česká republika aktivně neparticipuje na evropském standardu ochrany práv dětí. Je znepokojující, že naše legislativa nedokáže držet krok s vývojem kterým ochrana práv dětí prochází. Pokud nebude schopna splnit vysoké nároky na ní evropskou legislativou kladené, vystavuje se Česká republika riziku, že bude právě tím státem, ve kterém se budou pachatelé trestné činnosti organizovat. Bylo by smutné, kdyby stát, který se snaží budovat si pověst ochránce lidských práv, zapomínal chránit práva dětí.